

a Srebrenica. Zdůrazňuje přitom, že i přes shodné metody genocidy lze nalézt v jednotlivých vesnicích specifické aspekty, jimiž se liší od podobných procesů ve světě. Závěrečná část kapitoly je věnována situaci v Srebrenici, kde došlo v roce 1995 k nejrozsáhlejší genocidě muslimského obyvatelstva, k níž přispěla i neschopnost OSN. Genocida neproběhla jako izolovaný akt, ale byla jen kulminací předchozí genocidy, jež začala už v roce 1992. Zmíněna je zde také srbská doktrína „války do vyhlazení“ (*rat do istrebljenja*), již v Bosně prakticovala Jugoslávská lidová armáda (JNA).

Závěrečná kapitola sleduje tzv. osmou fázi genocidy, již je podle klasifikace *The Genocide Watch* její (kolektivní) popírání. Analyzuje způsob, jakým byla genocida reflektována širokými vrstvami srbského obyvatelstva i jejími oběťmi na straně bosenských muslimů. Mimo to je zmíněno také několik Srbů, kteří se na genocidě odmítali podílet a riskovali svůj život proto, aby mohli pomoci bosenskému obyvatelstvu, a naopak několik srbských rodin s „četnickou tradicí“. Autorka zde poukazuje na skutečnost, že k popírání genocidy docházelo ve všech případech, kde k ní došlo, a to nejen v Bosně a Hercegovině.

Kniha je zajímavým pohledem na zločiny bosenských Srbů, k nimž došlo během války v polovině 90. let ve východní části Bosny, jakkoliv obsahuje řadu kontroverzních názorů a nelze ji označit za objektivní.

Iveta Bůžková

A. N. Bykov, Postsovetskoje prostranstvo: strategii integracii i novyje vyzovy globalizacii. Sankt-Peterburg: Aletejja, 2009. 398 s. ISBN 978-5-91419-296-6

Monografie rektora Ruské státní humanitární univerzity zpracovává téma integrace v postsovětském prostoru jako jevu, jehož analýza vychází v zásadě ze dvou paradigmatických pohledů, z nichž první jej vidí jako „novou formu integrace“, která s ohledem na specifiku prostoru nemá ve světě analogii, druhý pak jako „nástroj civilizovaného rozvodu“ (s. 10). Sám pak zdůrazňuje, že ani jeden z nich nenabízí dostatečně přesvědčivé argumenty, a proto je vhodnější dané téma prozkoumat nezávisle na těchto přístupech.

Pro tento svůj záměr zvolil následující postup. Postsovětské integrační procesy rozdělil do tří tematických bloků dle oblastí spolupráce – politické, ekonomické a sociálně-kulturní. Jejich obsah tvoří případové studie jednotlivých integračních organizací. Pro politickou spolupráci se jedná o Společenství nezávislých států (SNS), Svazový stát Ruska a Běloruska (SSRB), a dle mého názoru o poněkud nešťastně zařazenou (viz dále) Organizaci smlouvy kolektivní bezpečnosti (ODKB), neboť ta se zaměřuje na kooperaci především ve vojensko-bezpečnostní oblasti. V ekonomickém bloku představuje Eurasijské ekonomické společenství (EES) a Jednotný ekonomický prostor (JEP). A v oblasti sociální a kulturní spolupráce pak jednotlivá menší uskupení typu fondů či různých mezistátních fór. Stranou tohoto tematického rozdělení stojí kapitola věnovaná „novým regionálním modulům postsovětského prostoru“ (s. 114), která je věnována Šanghajské organizaci pro spolupráci (ŠOS) a uskupení Organizace za demokratický a ekonomický rozvoj a GUAM (původní název GUAM byl odvozen od jmen člen-

ských států – Gruzie, Ukrajiny, Ázerbájdžánu a Moldavska, pro úplnost dodejme, že v letech 1999 až 2005 byl členem i Uzbekistán, a název organizace tehdy zněl GUUAM). Zde by se dle mého názoru jevilo vhodnějším využít následující strukturu tématických bloků: a) politická integrace – SNS, SSRB a GUAM, b) nově zařadit vojensko-bezpečnostní spolupráci – ODKB a ŠOS, c) ekonomická a d) sociálně-kulturní spolupráce ve stávající podobě.

K autorem zvolené metodě zkoumat jednotlivé organizaci využitím shodné metody – od procesu vzniku, přes institucionální a organizační strukturu, cíle organizace, až po hlavní etapy vývoje – nelze nic namítnout. Čtenář tak má možnost snadného a rychlého porovnání podoby a vývoje jednotlivých organizací. V tomto ohledu autor navíc publikaci doplnil o základní dokumenty pro každou organizaci (zakládací smlouvy, charty, případně deklarace, strategie rozvoje apod.), což umožňuje i detailnější seznámení s jednotlivými integračními uskupeními. Nutno podotknout, že tato část tvoří téměř polovinu celé publikace.

Na poměrně malém prostoru (jednotlivým uskupením je věnováno přibližně 20 až 30 stran) se pak autorovi podařilo vcelku výstižně charakterizovat výše zmíněné organizace. Je tomu tak proto, že se neomezil pouze na deskripci či chronologizaci vývoje, ale také vhodně zapojuje své hodnocení, a nebojí se ani kritických komentářů. Publikace tak nabízí nejen přehled o uzavřených dohodách, výsledcích summitů či o struktuře orgánů jednotlivých organizací, ale také jejich stručnou analýzu, pojmenování a zdůvodnění jejich nedostatků či naopak zdůraznění vhodnosti zvolených forem kooperačních mechanismů. Nesporný klad publikace představuje fakt, že autorův výklad je značně aktuální, neboť časově zasahuje až k přelomu let 2008 a 2009.

Co se týče celkového hodnocení jednotlivých organizací, tak autor dochází spíše k pozitivním závěrům o jejich efektivnosti a životaschopnosti. Poněkud opatrnější závěry nabízí u Svazového státu Ruska a Běloruska, kde existují „vážné rozdíly v tom, jak partneri vidí smysl a koncepci integrace“ (s. 60). Má zde na mysli střet běloruské vize spočívající v důrazu na rovné postavení obou členů a těsnou spolupráci především v ekonomické oblasti, a ruském přístupu, který si logicky nárokuje dominantní postavení při realizaci rozsáhlé integrace v mnoha oblastech. Jednoznačně negativně se pak vymezuje proti GUAM, pochopitelně pro jeho prozápadní a antiruskou orientaci. Zde dokonce zmiňuje i možnou „konfrontační“ variantu vývoje této organizace, pokud se bude dále rozvíjet především ve směru politické integrace. V tomto případě dle autora dojde „k rozšiřování vlivu NATO v oblasti Černého a Kaspického moře, vytvoření trasy transportu tamních energetických surovin pod kontrolou USA“, což povede „k nevyhnutelnému konfliktu s Ruskem, růstu napětí v regionu a dlouhodobé konzervaci tzv. zamrzlých konfliktů v oblasti“ (s. 122–123). Takovéto zjednodušené hodnocení GUAM není v ruském prostředí ničím výjimečným, nutno však dodat, že autor tuto variantu uvádí jen jako jednu z možných (tou druhou je důraz na ekonomický rozměr spolupráce, který povede k balancování organizace mezi blokem USA a EU na jedné, a Ruskem a „jeho“ (s. 124) integračními strukturami na druhé straně).

Celkové hodnocení postsovětských integračních procesů pak autor provedl značně realisticky. Zdůraznil totiž, že efektivní integraci je možno uskutečnit pouze při „respektování regionálních, národních, ekonomických a sociálních specifik všech účastníků“ a dále pak na základě „principů ctění národních zájmů, rovnoprávnosti a zohlednění národních zájmů“

(str. 164). Pro případ, že se v postsovětském prostoru prosadí integrační varianta jeho budoucího vývoje, neopomněl zmínit jak pozitivní, tak negativní (zvýšení vzájemné závislosti stability státu na vývoji v ostatních zemích) důsledky takového scénáře. Ruská účast v postsovětské integraci by se pak podle autora měla řídit výše zmíněnými doporučeními. S takovými závěry pak nelze než souhlasit a zájemcům o tuto problematiku by neměla publikace uniknout.

Petr Krpec

Paul Collier, Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím.
Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7429-010-7

Současná diskuse o rozvojové pomoci a její efektivnosti se z velké části odvíjí v zajetí dvou polarizovaných proudů. Levicově zaměřeni akademici, pracovníci neziskových organizací a řada celebrit angažujících se v kampaních proti chudobě volají po výrazném navýšení pomoci a odpuštění dluhů zemím třetího světa, ke kterému se lídři států G8 zavázali na summitu v Gleneagles v roce 2005. Zastánci tohoto proudu opírají své argumenty o myšlenky ekonoma Jeffreyho Sachse a jeho knihu *The End of Poverty*.¹ Naopak odborníci, kteří jsou zakotveni na pravici a inspiraci nacházejí v dílech Miltona Friedmana nebo Fridricha Hayeka, se k rozvojové pomoci staví velmi skepticky a nezdíka ji považují za plýtvání veřejnými prostředky. Nejvýznamnějším zástupcem tohoto proudu je ekonom William Easterly a jeho kniha *The White Man's Burden*.²

Paul Collier, profesor ekonomie a ředitel Centra pro studium afrických ekonomik na Oxfordské univerzitě, se od takového černobílého vnímání zahraniční pomoci snaží oprostit a ve své knize *Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím* nabízí zcela nový pohled na tuto problematiku. Jedinečná je už samotná teze knihy, ve které autor převrací zabudované stereotypy o světové chudobě. Collier totiž tvrdí, že je nezbytně nutné proměnit rozvojové strategie, protože již nežijeme ve světě, kde proti sobě stojí miliarda bohatých lidí ve vyspělých zemích a pět miliard chudých v zemích třetího světa. Díky vzestupu zemí jako Čína, Indie a Brazílie mají čtyři miliardy lidí nečekaně dobré vyhlídky, že se svou životní úrovní postupně přiblíží rozvinutému světu. Problémem ovšem zůstává miliarda lidí žijících v zemích, které se od zbytku světa radikálně liší. Jedná se o 58 států, které autor zeměpisně označuje jako „Afrika +“, přičemž plus představují Haiti, Bolívie, středoasijské země, Laos, Kambodža, Jemen, Barma a Severní Korea. Tyto země se ocitly v některé z pastí, z nichž se samy mohou jen těžko vyprostit, protože obvyklá rozvojová pomoc zde selhává a dokonce může situaci ještě zhoršit.

Po krátké úvodní kapitole, ve které nás autor seznamuje s touto zásadní tezí, se v druhé části dostáváme k analýze jednotlivých pastí, které brání „zemím spodní miliardy“ vy-

¹ Jeffrey Sachs, *The End of Poverty: Economic Possibilities of Our Time* (New York: Penguin Books, 2005).

² William Easterly, *The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest Have Done So Much Ill and So Little Good* (New York: Penguin Books, 2006).